

ЕКОСЕСЕНТ: ЗМІСТ, ПРЕДМЕТ І СТРУКТУРА

© 2014 КОЗАЧЕНКО Г. В., ШУЛЬЖЕНКО Л. Є.

УДК 658.52:38.24

Козаченко Г. В., Шульженко Л. Є. Екосесент: зміст, предмет і структура

Показано, що внаслідок мультилатеральності безпекознавства знання щодо безпеки розподіляються за різноманітними галузями, однією з яких є екосесент, в якому досліджуються умови безпечного функціонування соціально-економічних систем і способи їхнього забезпечення. Розкрито зміст екосесента як складника вертикалі екосесентів «держава – регіон (галузь) – суб'єкт господарської діяльності» – сукупність знань про економічну безпеку суб'єктів господарської діяльності. Розглянуто причини, що зумовили становлення екосесента: потреби практики та необхідність перегляду базових концепцій сутності, меж і чинників економіки. Сформульовано предмет екосесента. Розглянуто статус поняття «економічна безпека суб'єкта господарської діяльності» як його стан, що описується сукупністю параметрів або характерних рис, як характеристика суб'єкта господарської діяльності, як умова його діяльності та як сукупність дій, які дозволяють забезпечити або зберегти стан безпеки, тобто захистити суб'єкт господарської діяльності. Надано загальні підходи до структуризації екосесента за діяльністю, функціональною та галузевою ознаками.

Ключові слова: безпека, екосесент, предмет, статус, структура, ознака.

Бібл.: 11.

Козаченко Ганна Володимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та економічної безпеки, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля (кв. Молодіжний, 20а, Луганськ, 91034, Україна)

E-mail: AVKozachenko@yandex.ru

Шульженко Лілія Євгенівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля (кв. Молодіжний, 20а, Луганськ, 91034, Україна)

E-mail: ynewman@yandex.ru

УДК 658.52:38.24

UDC 658.52:38.24

Козаченко А. В., Шульженко Л. Е. Экосесент: содержание, предмет и структура

Показано, что вследствие мультилатеральности знания о безопасности распределяются по разнообразным отраслям, одной из которых является экосесент, в котором исследуются условия безопасного функционирования социально-экономических систем и способы их обеспечения. Раскрыто содержание экосесента как составляющей части вертикали экосесентов «государство – регион (отрасль) – субъект хозяйственной деятельности» – совокупность знаний об экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности. Рассмотрены причины, обусловившие становление экосесента: потребности практики и необходимость пересмотра базовых концепций сущности, пределов и факторов экономики. Сформулирован предмет экосесента. Рассмотрен статус понятия «экономическая безопасность субъекта хозяйственной деятельности» как его состояние, описываемое совокупностью параметров или характерных черт, как характеристика субъекта хозяйственной деятельности, как условие его деятельности и как совокупность действий, позволяющих обеспечить или сохранить состояние безопасности, то есть защитить субъект хозяйственной деятельности. Представлены общие подходы к структуризации экосесента по деятельностному, функциональному и отраслевому признакам.

Ключевые слова: безопасность, экосесент, предмет, статус, структура, признак.

Библ.: 11.

Козаченко Анна Владимировна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой менеджмента и экономической безопасности, Восточноукраинский национальный университет им. В. Даля (кв. Молодежный, 20а, Луганск, 91034, Украина)

E-mail: AVKozachenko@yandex.ru

Шульженко Лилия Евгеньевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры учета и аудита, Восточноукраинский национальный университет им. В. Даля (кв. Молодежный, 20а, Луганск, 91034, Украина)

E-mail: ynewman@yandex.ru

Kozachenko H. V., Shulzhenko L. Y. Ecosesent: Essence, Subject and Structure

The article shows that due to multi-laterality the knowledge about security is distributed by various branches, one of which is ecosestate, within which conditions of secure functioning of socio-economic systems and methods of their provision are studied. It shows the essence of ecosesent as a component of the "state – region (branch) – subject of economic activity" ecosestate vertical – a set of knowledge about economic security of subjects of economic activity. It considers reasons that cause establishment of ecosesent: practical needs and a necessity to reconsider basic concepts of the essence, limits and factors of economy. It formulates the subject of ecosesent. It considers the status of the "economic security of the subject of economic activity" notion as its state, described with a set of parameters or characteristic features as characteristics of the subject of economic activity as a condition of its activity and as a set of actions that allow ensuring or preservation of the state of security, in other words, protection of the subject of economic activity. It presents general approaches to structuring of ecosesent by activity, functional and branch features.

Key words: security, ecosesent, subject, status, structure, feature.

Bibl.: 11.

Kozachenko Hanna V. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Management and Economic Security, East-Ukrainian National University named after V. Dahl (kv. Molodizhnyy, 20a, 91034, Ukraine)

E-mail: AVKozachenko@yandex.ru

Shulzhenko Liliya Ye. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Accounting and Auditing, East-Ukrainian National University named after V. Dahl (kv. Molodizhnyy, 20a, 91034, Ukraine)

E-mail: ynewman@yandex.ru

Безпека досліджується у предметному полі багатьох наук. Поняття «безпека» вживається досить широко, асоціюється на інтуїтивно-побутовому рівні з надійністю, захищеністю, усталеністю, збереженістю, нешкідливістю і тому здається доступним і зрозумілим. Безпека як гранично загальне фундаментальне поняття, що ві-

дображає найсуттєвіші зв'язки та відносини існування або діяльності в реальній дійсності та пізнанні, є опорною категорією безпекознавства сукупності знань про безпеку.

Безпекознавство є мультилатеральним, тобто різнобічним, багатограним, багатоплановим. Тому знання щодо безпеки розподіляються за різноманітними галузями.

До основних галузей безпекознавства за найзагальнішим підходом належать безпека життєдіяльності (галузь знань, в якій вивчаються проблеми безпечного перебування людини у довкіллі в процесі різних видів її діяльності (у тому числі трудової), небезпеки, що загрожують природі, закончирності їхнього вияву та способи захисту від них [8, с. 8]), сек'юритологія (галузь знань, у центрі уваги якої – людина, її потреби та цінності, що нею визнаються, загрози існуванню, розвитку і нормальному життю людини та функціонуванню громадських організацій [7, 11]), екосесетейт (*economic security of society*) (галузь знань, в якій досліджуються умови безпечного функціонування соціально-економічних систем та способи їхнього забезпечення) [2, с. 3].

Екосесетейт як галузь знань безпекознавства формується за ієрархічним принципом за вертикаллю «держава – регіон (галузь) – суб'єкт господарської діяльності», що зумовило формування таких областей знань як економічна безпека держави, економічна безпека регіону, економічна безпека галузі, економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. Сукупність знань про економічну безпеку суб'єктів господарської діяльності сьогодні має назву екосесент (*economic security of enterprise*) [2, с. 3].

Становлення екосесента як області знань щодо економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності зумовлено певними причинами. З одного боку, власне, екосесент як область знань спочатку виник, а потім структурно оформився у відповідь на потреби практики стабільно працювати в підприємницькому середовищі, якому притаманні динамічність, турбулентність, слабка прогнозованість його стану та векторів розвитку, висока інтенсивність не завжди добросовісної конкуренції, надмірність та гіпертрофовані форми державного регулювання. Саме потреби практики висунули на певному етапі трансформації економічної системи в країні нові вимоги до умов діяльності підприємств, поставивши на одне з провідних місць умову економічної безпеки їхньої діяльності. Але сучасна економічна система є не механічним з'єднанням різних механізмів управління, владних інститутів і структур, а єдиним цілим. Тому і виникла потреба саме у галузі знань, яка вивчає вертикаль економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності».

З іншого боку, визнання суттєвих змін у підприємницькому середовищі діяльності сучасного підприємства, зокрема, необхідності забезпечення економічної безпеки, як зауважив Г. Б. Клейнер, створили передумови приступити до перегляду базових концепцій сутності, меж і чинників економіки, визнати внутрішню кризу економічної теорії, суперечність, неповноту та неадекватність багатьох модельних схем опису економіки, тобто необхідність ревізії фундаментальних понять і положень економічної науки [6]. У контексті висловлювання Г. Б. Клейнера можна розглядати і необхідність формування нових галузей знань, які пояснюють особливості та природу діяльності підприємств за тих умов, що скаалися, і пояснити як, а тим більш, яким чином за таких умов має здійснювати діяльність сучасне підприємство, що сьогодні достатньо складно зробити з використанням багатьох фундаментальних понять і положень економічної науки.

У найзагальнішому наближенні щодо предмета екосесента можна сказати, що в екосесенті вивчається економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. Поняття «суб'єкт господарювання» обґрунтовано в теорії господа-

рювання, яка виходить з того, що суб'єктами господарювання є учасники господарських відносин. Категорія «економічна безпека» означає деяку цілісність, яка є областю діяльності та пізнання, має системоутворювальне значення для екосесента. Внаслідок пильної уваги до цієї категорії в екосесетейті в цілому та екосесенті зокрема категорія «економічна безпека» набула багатоаспектності, змінилися її тлумачення і філософія забезпечення крізь призму сучасних парадигмальних та інституціональних змін в економіці та суспільстві. У контексті екосесента йдеться про зміну уявлень про економічну безпеку (від захисту матеріальних об'єктів та інформації до сукупності фундаментальних знань про природу економічної безпеки, систему відносин між учасниками ринку, способи та технічні прийоми її забезпечення від них тощо), необхідність критичного аналізу понятійно-категоріального апарату (наявних категорій, понять, термінів, концептів) та приведення його у відповідність із потребами експлейнарного та методологічного базисів екосесетейта та екосесента. Причому, в екосесенті до останнього часу переважали емпіричні знання, які отримано з практичної діяльності суб'єктів господарської діяльності забезпечити свою потребу в економічній безпеці.

Теоретичний аспект екосесента сьогодні є поки ще слабкішим. Поштовхом до його формування є підстави вважати згаданий парадигмальний «зсув» в економічній науці, накопичення емпіричних знань, а відтак перехід від цього накопичення до їхнього усвідомленого розгляду, можливо, перегляду, уточнення понятійної та концептуальної аксіоматики, переносу центру уваги від емпірики до проблем концептуально-понятійного характеру. Тобто саме емпірична складова екосесента стимулює розвиток теоретичних досліджень, за результатами яких, у свою чергу, відкриваються перспективи пояснення та передбачення емпіричних даних.

Результати опису предмета дослідження – економічної безпеки – свідчать про наявність кількох підходів до її розуміння і тлумачення, багатьох визначень поняття «економічна безпека», які виходять зі статусу економічної безпеки. Статус (від лат. *status* – положення, стан) будь-якого поняття (або категорії) визначає його місце в понятійно-категоріальному апараті тієї чи іншої науки, тобто позицію, з якої описуються у певному контексті об'єкт вивчення (системи, явища, процеси або закономірності, що вивчаються). Саме статус поняття відповідає стосовно об'єкта вивчення на запитання «що це» і завдяки цьому задає той ракурс його дослідження (аналізу, розгляду тощо), який дозволяє отримати сутнісну характеристику об'єкта вивчення. Статус понять може бути різним, а іноді і прямо протилежним залежно від того, стосовно якого об'єкта вивчення він розглядається. Багатостатусність поняття дозволяє досліджувати об'єкти вивчення з різних боків. Багатосторонність дослідження об'єкта вивчення забезпечує всебічний розгляд, що збагачує сукупність знань про такий об'єкт, або веде до посилення комплементарності науки – появи несхожих або навіть протилежних положень, думок, позицій та точок зору, що відображають різні погляди на об'єкт вивчення, що, у свою чергу, виступає рушійною силою її подальшого розвитку.

Статус поняття «економічна безпека» сьогодні є різноманітним. Найчастіше як статус поняття «економічна безпека суб'єкта господарської діяльності» розглядаються його стан, який описується сукупністю параметрів або

характерних рис, характеристики суб'єкта господарської діяльності, умова його діяльності та сукупність дій, які дозволяють забезпечити або зберегти стан безпеки, якщо взаємодія суб'єкта господарської діяльності із суб'єктами зовнішнього середовища має небезпечний або руйнівний характер – захист (інтересів, від загроз тощо).

Найпоширенішим статусом поняття «економічна безпека суб'єкта господарської діяльності» є стан (суб'єкта господарювання або його діяльності), причому в наявних визначеннях такий стан має різноманітні ознаки.

Статус умови для поняття «економічна безпека» виникає тоді, коли економічна безпека розглядається не як самостійний предмет дослідження, а у зв'язку з іншими категоріями, сукупність яких створює описовий апарат діяльності суб'єкта господарської діяльності. Найбільш уживаними та такими, що найчастіше досліджуються, з цієї сукупності є категорії «конкурентоспроможність», «розвиток», «ефективність», «потенціал», «адаптація». Категорія «економічна безпека» посідає певне місце у зазначеній сукупності і пов'язана з її категоріями. Безумовно, між категоріями сукупності існує зв'язок, який стосовно категорії «економічна безпека» підтверджує прикладний аспект екосесента, оскільки йдеться саме про економічну безпеку суб'єкта господарської діяльності. Але характер цього зв'язку, його щільність поки ще не отримали відповідного дослідження. Є лише окремі публікації з цього питання, наприклад, [9].

У визначеннях поняття «економічна безпека» як характеристики найчастіше йдеться про характеристики стану або умов діяльності суб'єкта господарської діяльності, причому домінує характеристика «захищеність», часто у поєднанні з характеристикою «спроможність». Захищеність є дуже емною характеристикою – вона визначає здатність системи виконувати основні функції і вирішувати завдання у стандартних і нестандартних ситуаціях завдяки її спроможності попереджувати, долати або гранично зменшувати негативні наслідки змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі функціонування системи.

Дуже поширеним є тлумачення поняття «економічна безпека» як сукупності дій захист суб'єкта господарської діяльності або його діяльності, тобто загрози та їхнє подолання або нейтралізація подано як суть економічної безпеки. Такий статус поняття «економічна безпека» зумовлений парадоксом «безпеки за відсутності небезпеки не існує» [1], тобто дії щодо захисту суб'єкта господарської діяльності або його діяльності необхідні та здійснюються лише з усвідомленням загроз. Інакше кажучи, проблема забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності актуалізується лише тоді, коли актуалізуються загрози або прогнозується їхнє виникнення, реалізація яких здатна нанести збитки суб'єкту господарської діяльності, ускладнити його діяльність, погіршити його стан або результати діяльності. Отже, виникає замкнуте коло: що є первинним – загроза, що актуалізує забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності, або забезпечення його економічної безпеки як усунення або нейтралізація наслідків реалізації загроз?

Зміст визначень поняття «економічна безпека» за статусами відрізняється, іноді суттєво, хоча кожне з них зі своїх позицій розкриває цей зміст. Виходячи зі сказаного, виникають підстави для уточнення предмета екосесента в такий спосіб: предмет екосесента становлять найсуттєвіші відносини, властивості, ознаки економічної безпеки

суб'єктів господарської діяльності, за якими формується наближене до реальності уявлення про економічну безпеку суб'єктів господарської діяльності, встановлюються її загальні та специфічні закономірності, які визначають принципів основи, напрями та способи її забезпечення, сукупність яких поєднано в межах системи економічної безпеки.

Комплексність, розмаїття, певна комплементарність знань, сукупність яких накопичено в екосесенті, зумовлюють необхідність їхнього упорядкування, тобто розгляду структурної характеристики екосесента. Усвідомлюючи складність цього завдання, доцільно лише надати загальні підходи до структуризації екосесента, базуючись на результатах перших кроків виконаних з цього питання досліджень, хоча остаточно і незавершених [3, 5]. Структура екосесента – це виділення його складових частин – частин знання про економічну безпеку суб'єктів господарювання та виявлення їхніх взаємозв'язків, наявність яких зумовлює створення єдиної концепції екосесента. Для виявлення структури екосесента потрібні ознаки. Структуру екосесента можна побудувати за діяльнісною, функціональною та галузевою ознаками.

За діяльнісною ознакою в екосесенті доцільно виділити методологічну та системоутворювальну складові. Стосовно екосесента у методологічному розрізі слід говорити про систему принципів і засобів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності щодо економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. Структуризація методології екосесента так само важлива для екосесента, як і для будь-якої науки. При структуризації методології екосесента можна скористатися її поділом на змістову (структура наукового знання; закони виникнення, функціонування й розвитку наукових теорій; понятійний каркас науки та її окремих дисциплін; умови і критерії науковості тощо) і формальну (аналіз мови науки, формальна будова наукових пояснень, опис і аналіз формальних і формалізованих методів дослідження) частини [10, с. 124], а можна її структуру деталізувати як сукупність змістового, формального й аналітичного аспектів (на гносеологічному рівні) та прикладного й синтетичного аспектів (на прагматичному рівні), що дозволяє забезпечити єдність підходу до визначення змісту аспектів методології [4, с. 95].

Системоутворювальна складова екосесента лише починає формуватися, причому застосовуватися системних підхід має у двох аспектах – пізнавальному або описовому (дослідження зовнішніх виявів системи через її склад та устрій) і конструктивному (формування системи економічної безпеки суб'єкта господарювання). Знання щодо системи економічної безпеки суб'єкта господарювання в пізнавальному аспекті лише починають формуватися. Деяко більшими, хоча і неспірними, є знання щодо системи економічної безпеки суб'єкта господарювання у конструктивному аспекті. Власне, саме з цього аспекту і розпочалися дослідження системоутворювальної складової екосесента. Система економічної безпеки суб'єкта господарювання сьогодні розглядається переважно за діяльнісним аспектом, тобто з позиції вирішення комплексу завдань економічного, правового і правоохоронного характеру, захисту економічних прав його власності. Типовим визначенням системи економічної безпеки суб'єкта господарювання, що зустрічається найчастіше, є таке: системою економічної безпеки підприємства є комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських

заходів, спрямованих на захист інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз. Таке визначення системи економічної безпеки суб'єкта господарювання відображає його емпіричний характер, не розкриває сутності феномена економічної безпеки, є неповним та поверхневим.

За функціональною ознакою екосесент можна розглядати як сукупність знань про економічну безпеку за окремими функціональними підсистемами незалежно від особливостей діяльності суб'єкта господарювання. Функціональні підсистеми екосесента утворюються відповідно до функціональних підсистем управління підприємством, які, у свою чергу сформувалися через функціональний поділ праці за певним видом робіт. За функціональною ознакою в екосесенті найвідомішими є такі функціональні підсистеми знань як кадрова та фінансова. Домінування саме цих функціональних підсистем в екосесенті зумовлено важливістю предмета дослідження: кадрова безпека відіграє домінуючу роль у системі економічної безпеки суб'єкта господарювання, оскільки в наш час персонал відіграє провідну роль як у його діяльності, так і забезпеченні економічної безпеки, а у фінансовій підсистемі синтезуються результати діяльності суб'єкта господарювання, вона є «двигуном» його діяльності, а тому забезпечення фінансової безпеки набуває значної важливості.

З використанням функціонального підходу в діяльності суб'єкта господарювання можна виділити не лише функціональні підсистеми, але й цільові напрями діяльності діяльність, що спрямована на досягнення підцілей в окремих, але взаємопов'язаних видах діяльності суб'єкта господарювання. Цільових напрямів діяльності у підприємства може бути декілька: виробничий, комерційний, зовнішньоекономічний, соціальний, екологічний тощо. Цільовий напрям діяльності суб'єкта господарювання є комплексним поняттям і більш загальним стосовно функціональних підсистем, оскільки кожний цільовий напрям діяльності різною мірою охоплює практично всі функціональні підсистеми. За цільовими напрямками діяльності суб'єкта господарювання в екосесенті найактивніше досліджуються економічна безпека зовнішньоекономічної діяльності та інформаційна безпека. Дослідження економічної безпеки суб'єктів господарювання розпочалося саме за цільовими напрямками їхньої діяльності.

Саме завдяки одноманітності функціональної ознаки структуризації екосесента спостерігається дифузія знань, коли знання з економічної безпеки за функціональними підсистемами трансплантуються до сукупності знань за цільовими напрямками діяльності суб'єкта господарювання, наприклад, вивчається фінансова безпека зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

За галузевою ознакою екосесент можна розглядати як сукупність знань про економічну безпеку суб'єктів господарювання за окремими галузями. Сукупність знань екосесента за суб'єктами господарської діяльності, що належать до різних галузей, має переважно прикладний характер. Дослідження економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузевому аспекті скеровані на демонстрацію особливостей реалізації загальних положень екосесента стосовно підприємств різної галузевої належності та стосуються переважно питань управління економічною безпекою, її оцінювання та системи заходів щодо її забезпечення. Імплементация організаційних основ ринку як форми економічних відносин до соціальної сфери зумовила ідентифікацію нових об'єктів

економічної безпеки поза межами економіки, тобто завдяки інституційним змінам розпочалися дослідження економічної безпеки установ, що є державними, за своїм призначенням виконують певні соціальні функції, не є комерційними, але ведуть підприємницьку діяльність. Йдеться, перш за все, про вищі навчальні заклади.

ВИСНОВКИ

Активне поповнення знань екосесента, їхня мультилатеральність актуалізує ідентифікацію нових об'єктів економічної безпеки внаслідок оформлення окремих тенденцій в економіці та суспільстві, зміною стану наявних об'єктів, висуванням до їхнього функціонування нових вимог завдяки різноманітним змінам у суспільстві та економіці країни, спричиняє наукову експансію положень екосесента на нові об'єкти, що відкриває нові аспекти її дослідження.

Сукупність знань про економічну безпеку суб'єктів господарювання за окремими галузями в екосесенті сьогодні є підстави визнати неповною, тому їхнє формування має продовжуватися. Так, необхідне подальше вивчення економічної безпеки суб'єктів господарювання не лише за функціональною ознакою, але й за розміром підприємства (малі, середні та великі підприємства) і за формою власності, яка визначає організаційно-правову форму діяльності підприємства – товариство з обмеженою відповідальністю, акціонерне товариство, державне або приватне підприємство. У цьому контексті екосесента поки ще дуже мало досліджень. Так, не виявлено, у межах якого підходу найдоцільніше тлумачити економічну безпеку малого або великого підприємства, чи відрізняються способи її забезпечення для підприємств різного розміру з різними видами економічної діяльності, якою має бути їхня система економічної безпеки та як вона має функціонувати. Адаптація формування системи економічної безпеки та створення її суб'єктів залежать від розмірів підприємства та його можливостей, що потребує відповідного обґрунтування.

Сьогодні відбувається поглиблення знань в екосесенті шляхом становлення нових напрямів за наданими ознаками, що сприяє динамічному розвитку і системному впорядкуванню знань про економічну безпеку, їхній структуризації як наукової системи. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Алешенков М.** Секьюритология (наука о сохранении и защите ноосферы и человечества) / М. Алешенков, Б. Родионов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=51405>
2. **Андрощук Г. А.** Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны / Г. А. Андрощук, П. П. Крайнев. – К. : Издательский Дом «Ин Юре», 2000. – 400 с.
3. **Белокуров В. В.** Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия / В. В. Белокуров [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.safetyfactor.ru>
4. **Єфремов О. С.** Управління інноваційним розвитком підприємства: аспекти методології : монографія / О. С. Єфремов. – Луганськ : ЧНУ ім. В. Даля, 2012. – 504 с.
5. **Ильяшенко С. Н.** Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3 (21). – С. 12 – 19.
6. **Клейнер Г.** О границах неограниченного / Г. Клейнер // Вопросы экономики. – 2012. – № 2. – С. 140 – 145.

7. Кожанівський Л. Секьюритология – наука о безопасности / Л. Кожанівський [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ua-ed.narod.ru/Kozhenyovskii_L_-_Ednist_bezpeky_v_Evrosoyuzi.htm

8. Сафонов А. И. Курс лекций «Безопасность (производственная, экологическая, техногенная)» (для студентов дневной и заочной форм обучения по специальности 7.070801 «Экология и охрана окружающей среды») / А. И. Сафонов. – Донецк : ДонНУ, 2007. – 104 с.

9. Франчук В. І. Економічна безпека акціонерних товариств в системі національної безпеки України / В. І. Франчук // Збірник наукових праць Львівського державного університету внутрішніх справ України. – Л. : ЛДУВСУ, 2010. – С. 21 – 29.

10. Щерба С. П. Філософія : підручник / С. П. Щерба, О. А. Заграда. – К. : МАУП, 2011. – 224 с.

11. Ярочкин В. И. Секьюритология. Наука о безопасности жизнедеятельности / В. И. Ярочкин. – М. : Ось-89, 2000. – 400 с.

REFERENCES

Aleshkov, M., and Rodionov, B. "Sekiuritologiya (nauka o sokhraneni i zashchite noosfery i chelovechestva)" [Sekiuritologiya (the study of the preservation and protection of the noosphere and humanity)]. <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=51405>

Androshchuk, G. A., and Kraynev, P. P. *Ekonomicheskaya bezopasnost predpriiatiia: zashchita kommercheskoy tayny* [Economic security: protection of commercial secrets]. Kyiv: In Yure, 2000.

Belokurov, V. V. "Struktura funktsionalnykh sostavliayushchikh ekonomicheskoy bezopasnosti predpriiatiia" [Structure of the functional components of economic security]. <http://www.safetyfactor.ru>

Franchuk, V. I. "Ekonomichna bezpeka aktsionerlykh tovarystv v systemi natsionalnoi bezpeky Ukrainy" [The economic security of joint stock companies in the national security of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats LDUVSU* (2010): 21-29.

Kleyner, G. "O granitsakh neogranichennogo" [On the limits of unlimited]. *Voprosy ekonomiki*, no. 2 (2012): 140-145.

Kozhenyevskii, L. "Sekiuritologiya – nauka o bezopasnosti" [Sekiuritologiya – the science of safety]. http://ua-ed.narod.ru/Kozhenyovskii_L_-_Ednist_bezpeky_v_Evrosoyuzi.htm

Safonov, A. I. *Bezopasnost (proizvodstvennaia, ekologicheskaya, tekhnogennaia)* [Safety (industrial, environmental, technological)]. Donetsk: DonNU, 2007.

Shcherba, S. P. *Filosofiya* [Philosophy]. Kyiv: MAUP, 2011.

Yefremov, O. S. *Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom pidpriemstva: aspekty metodolohii* [Management of innovative business development: aspects of methodology]. Luhansk: SNU im. V. Dalia, 2012.

Yliashenko, S. N. "Sostavliayushchye ekonomicheskoi bezopasnosti predpriiatiya y podkhody k ykh otsenke" [Components of economic security and approaches to evaluation]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3 (21) (2003): 12-19.

Yarochkin, V. I. *Sekiuritologiya. Nauka o bezopasnosti zhiznedeiatel'nosti* [Sekiuritologiya. The science of safety]. Moscow: Os-89, 2000.

УДК 339.924.001

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ЗМІСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

© 2014 ЧЕРКАСЬКИЙ І. Б., БЕЛІКОВА Н. В., КОЗИРЄВА О. В.

УДК 339.924.001

Черкаський І. Б., Белікова Н. В., Козирєва О. В. Теоретичні аспекти визначення сутності та змісту економічної інтеграції

У статті узагальнено провідні концепції та теорії економічної інтеграції, що охоплюють ключові аспекти цього процесу. Обґрунтовано перелік економічних, соціально-культурних і політичних факторів, що визначають динаміку та спрямованість економічної інтеграції країн світу. Досліджено підходи зарубіжних і вітчизняних дослідників щодо сутності та змісту поняття «економічна інтеграція», визначено перелік його базових характеристик. Побудовано схему взаємозв'язків між елементами процесу економічної інтеграції країн світу у світове господарство, на основі якої запропоновано перелік позитивних і негативних наслідків економічної інтеграції для національних економік.

Ключові слова: економічна інтеграція, національна економіка, соціально-економічний розвиток, економічна система

Рис.: 3. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 13.

Черкаський Ігор Борисович – доктор економічних наук, професор, Міжнародний науково-технічний університет імені Ю. Бугая (пров. Магнітогорський, 3, Київ, 02660, Україна)

Белікова Надія Володимирівна – кандидат економічних наук, докторант, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)
E-mail: nadia_belikova@mail.ru

Козирєва Олена Вадимівна – кандидат економічних наук, доцент, здобувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

УДК 339.924.001

UDC 339.924.001

Черкаський І. Б., Белікова Н. В., Козирєва О. В. Теоретичні аспекти визначення сутності та змісту економічної інтеграції

В статье обобщены ведущие концепции и теории экономической интеграции, охватывающие ключевые аспекты этого процесса. Обоснован перечень экономических, социально-культурных и политических факторов, определяющих динамику и направленность экономической интеграции стран мира. Исследованы подходы зарубежных и отечественных исследователей относительно сущности и содержания понятия «экономическая интеграция», определен перечень его базовых характеристик. Построена схема взаимосвязей между элементами процесса экономической интеграции стран мира в мировое хозяйство, на основе которой предложен перечень положительных и отрицательных последствий экономической интеграции для национальных экономик.

Ключевые слова: экономическая интеграция, национальная экономика, социально-экономическое развитие, экономическая система.

Рис.: 3. **Табл.:** 4. **Библ.:** 13.

Черкаский Игорь Борисович – доктор экономических наук, профессор, Международный научно-технический университет имени Ю. Бугая (пер. Магнитогорский, 3, Киев, 02660, Украина)

Беликова Надежда Владимировна – кандидат экономических наук, докторант, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)
E-mail: nadia_belikova@mail.ru

Козирева Елена Вадимовна – кандидат экономических наук, доцент, соискатель, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

Cherkaskyi I. B., Belikova N. V., Kozyrieva O. V. Theoretical Aspects of Identification of the Essence of Economic Integration

The article generalises leading concepts and theories of economic integration that cover key aspects of this process. It gives a list of economic, socio-cultural and political factors that determine dynamics and direction of economic integration of the countries of the world. It studies approaches of foreign and domestic researchers with respect to the essence of the "economic integration" notion and provides a list of its basic characteristics. It builds a scheme of interconnections between the elements of the process of economic integration of the countries of the world in the world economy, on the basis of which the article offers a list of positive and negative consequences of economic integration for national economies.

Key words: economic integration, national economy, socio-economic development, economic system.

Pic.: 3. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 13.

Cherkaskyi Ihor B. – Doctor of Science (Economics), Professor, International Science and Technology University named after Academician Yu. Bugay (prov. Magnitogorskyi, 3, Kyiv, 02660, Ukraine)

Belikova Nadiia V. – Candidate of Sciences (Economics), Candidate on Doctor Degree, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)
E-mail: nadia_belikova@mail.ru

Kozyrieva Olena V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Applicant, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)